

५. वाहनांचे प्रकार व राज्यांचे संकेत

उद्दिष्टे

- (१) वाहनांच्या प्रकारांची ओळख होणे.
- (२) वाहनांची नोंदणी (Registration) म्हणजे काय ? त्याची आवश्यकता समजणे.
- (३) वाहनांच्या नंबर प्लेटवरून प्रकार समजणे. (वैयक्तिक / व्यावसायिक वापर)
- (४) वाहनांच्या प्रकारानुसार मालवाहतूक, प्रवासी, खाजगी असे वाहनांचे प्रकार समजणे.
- (५) वाहनांच्या सांकेतिक शब्दांवरून राज्य, जिल्हा समजणे.

वाहनांचे वेगवेगळे प्रकार

- १) **जड मोटारगाडी (Heavy Motor Vehicles):** ज्या मोटारगाडीचे वजन रिकामी गाडी व प्रवासी / मालाच्या वजनासहित १२ टनांपेक्षा जास्त असते.
- २) **मध्यम मोटारगाडी (Medium Motor Vehicle):** जिचे वजन ७.५ टनांहून अधिक, परंतु १२ टनांपेक्षा कमी असते.
- ३) **हलकी मोटारगाडी (Light Motor Vehicle):** जिचे वजन ७.५ टनांपर्यंत असते.
- ४) **मोटारटॅक्सी (Motor Cab):** अशी मोटारगाडी जी ड्रायव्हर व्यतिरिक्त जास्तीतजास्त सहा प्रवासी घेऊन जाते.
- ५) **मोटारसायकल (Motor Cycle):** २५ सी.सी. पेक्षा जास्त क्षमतेचे दुचाकी वाहन.
- ६) **सार्वजनिक सेवावाहन (Public Service Vehicle):** प्रवाशांची भाडेतत्वावर ने-आण करणारे वाहन.
- ७) **ओमनी बस (Omni Bus):** भाडे तत्त्वावर व वाहतुकीसाठी वापरली जाणारी आणि सहापेक्षा जास्त प्रवासी घेऊन जाणारी बस, मॅक्सी कॅब या प्रकारातील सर्व बसेस या प्रकारात येतात.
- ८) **परिवहन वाहन (Transport Vehicle):** कार, मोटारसायकल आणि काही प्रकारच्या वाहनांव्यतिरिक्त सर्व गाड्या.
- ९) **मिनी बस (Maxi Cab):** ज्या गाडीमधून ७ ते १२ प्रवासी वाहून नेले जातात, अशी बस.
- १०) **इतर वाहने (Other Vehicles):**

अ) प्रादेशिक परिवहन कार्यालयात वाहतुकीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या वाहनांची नोंदणी एकूण २४ प्रकारांमध्ये केली जाते. ती पुढीलप्रमाणे,

१. प्रवासी अथवा सामान वाहतुकीसाठी कारसह मोटारसायकल.	१२. खाजगी सेवा देणारी वाहने.
२. सामान वाहतुकीसाठी ट्रेलरसह मोटारसायकल.	१३. शैक्षणिक संस्थांच्या बसेस.
३. प्रवासी वाहतुकीसाठी मोटारसायकल रिक्षा.	१४. रुग्णवाहिका.
४. प्रवासी वाहतुकीसाठी टॅक्सी व आरामदायी टॅक्सी.	१५. खाद्य पदार्थांची विक्री करणारी फिरती वाहने.
५. मालवाहतुकीसाठी मालमोटारी/टँकर, पार्सल वाहतूक करणारी वाहने.	१६. पैशांची ने-आण करण्यासाठी वापरली जाणारी वाहने.
६. ट्रेलर्स	१७. आठ टायर्सपेक्षा जास्त टायर्स असणारी वाहने. (कंटेनर)
७. मॅक्सी कॅब	१८. कॅम्पर व्हॅन्स/ट्रेलर्स- घराप्रमाणे सर्व सुखसोयींनी युक्त फिरते वाहन.
८. स्टेज कॅरिअर्स - टप्पे वाहतूक करणारी शहरातील बस किंवा एस.टी. बस या प्रकारात मोडते.	१९. पशु-पक्ष्यांसाठी रुग्णवाहिका.
९. कंत्राटी पद्धतीने केल्या जाणाऱ्या माल व प्रवासी वाहतुकीसाठी वाहने.	२०. शववाहिनी.
१०. फिरता दवाखाना व फिरते ग्रंथालय यासाठी वापरली जाणारी.	२१. बंद पडलेल्या वाहनांच्या दुरुस्तीसाठी फिरती वाहने.
११. माल व प्रवासी वाहतुकीसाठी तीन चाकी वाहने.	२२. अग्निशामक वाहने.
	२३. ओमनी बस - ७ ते १२ प्रवासी वाहून नेणारी वाहने.
	२४. डंपर/एक्सकॅव्हेटर, क्रेन

ब) प्रवासी किंवा मालवाहतुकीसाठी न वापरल्या जाणाऱ्या वाहनांची नोंदणी प्रादेशिक परिवहन कार्यालयात १५ प्रकारांमध्ये केली जाते. ती पुढीलप्रमाणे

१. व्यक्तिगत वापरासाठी मोटारसायकल.	९. क्रेन बसवलेली वाहने.
२. व्यक्तिगत सामान नेण्यासाठी ट्रेलरसह मोटारसायकल.	१०. ट्रॅक्टर
३. मोपेड आणि मोटराइज्ड सायकल (३५ सीसीपेक्षा अधिक)	११. व्यक्तिगत सामान वाहतुकीसाठीचे ट्रेलर.
४. इनव्हॅलिड कॅरेज.	१२. बंद पडलेले वाहन ओढून नेण्यासाठी तसेच विजेच्या तारांची दुरुस्ती किंवा झाडांच्या फांद्यांचे अडथळे दूर करण्यासाठी वापरात येणारी वाहने.
५. व्यक्तिगत वापरासाठी तीनचाकी वाहन.	१३. ब्रेकडाऊन झालेल्या मालमोटारींच्या रिकव्हरीसाठी वाहन.
६. मोटो कार	१४. खाजगी वापरासाठी ओमनी बस.
७. फोर्क लिफ्ट	१५. खाजगी वापरासाठी घराप्रमाणे सर्व सुविधांनी युक्त असलेले वाहन इ.
८. विद्युत जनित्र, कॉम्प्रेसर यांसारखी सामग्री बसवलेली वाहने.	

----- If you are looking for survival, Do not believe in fist arrival. -----

५.२ सर्व राज्यांतील आर. टी. ओ. (R.T.O) रजिस्ट्रेशन संकेताक्षरे.

भारतातील निरनिराळी राज्ये व केंद्रशासित प्रदेश यांमधील वाहनांची नोंदणी : त्या त्या राज्यांच्या/ केंद्रशासित प्रदेशांच्या नावांनुसार नोंदणीच्या वेळी वापरण्यात येणारी इंग्रजी संकेताक्षरे व अंक याबाबतचा तपशील पुढीलप्रमाणे,

अ. क्र	राज्य/केंद्रशासित प्रदेशाचे नाव	इंग्रजीतील सांकेतिक शब्द
(१)	अंदमान आणि निकोबार	AN
(२)	आंध्र प्रदेश	AP
(३)	अरुणाचल प्रदेश	AR
(४)	आसाम	AS
(५)	बिहार	BR
(६)	चंदीगड	CH
(७)	दादरा आणि नगर हवेली	DN
(८)	दमण आणि दीव	DD
(९)	दिल्ली	DL
(१०)	गोवा	GA
(११)	गुजरात	GJ
(१२)	हरियाणा	HR
(१३)	हिमाचल प्रदेश	HP
(१४)	जम्मू आणि काश्मीर	JK
(१५)	कर्नाटक	KA
(१६)	केरळ	KL
(१७)	लक्षद्वीप	LD
(१८)	मध्यप्रदेश	MP

अ. क्र	राज्य/केंद्रशासित प्रदेशाचे नाव	इंग्रजीतील सांकेतिक शब्द
(१९)	महाराष्ट्र	MH
(२०)	मणिपूर	MN
(२१)	मेघालय	ML
(२२)	मिझोराम	MZ
(२३)	नागालँड	NL
(२४)	ओरीसा	OR / OD
(२५)	पॉण्डिचेरी	PY
(२६)	राजस्थान	RJ
(२७)	सिक्कीम	SK
(२८)	तामिळनाडू	TN
(२९)	त्रिपुरा	TR
(३०)	उत्तर प्रदेश	UP
(३१)	पश्चिम बंगाल	WB
(३२)	झारखंड	JH
(३३)	छत्तीसगड	CG
(३४)	पंजाब	PB
(३५)	उत्तराखंड	UK
(३६)	तेलंगना	TS
(३७)	लेह लडाख	LL / LA

उपक्रम

वर्गातील विद्यार्थ्यांचे गट तयार करा व त्यांना राज्यांचे सांकेतिक क्रमांक व इंग्रजी संकेताक्षरे ओळखण्याचे खेळ घ्या.

कृती

१. चित्रावरून वाहनांचे प्रकार ओळखणे.

प्रकल्प: विविध प्रकारच्या वाहनांची चित्रे संकलित करणे. किंवा

जवळच्या पोलीस स्टेशनला भेट देऊन पोलीस वाहतूक व्यवस्था समजावून घ्या.

महाराष्ट्रातील जिल्ह्यांचे व शहरांचे आर.टी.ओ कार्यालय सांकेतिक क्रमांक.

अ. क्र	महाराष्ट्रातील जिल्ह्याचे वा शहराचे नाव	सांकेतिक क्रमांक	अ. क्र	महाराष्ट्रातील जिल्ह्याचे वा शहराचे नाव	सांकेतिक क्रमांक
(१)	मुंबई (मध्य)	01	(३१)	नागपूर	31
(२)	मुंबई (पश्चिम)	02	(३२)	वर्धा	32
(३)	मुंबई (पूर्व)	03	(३३)	गडचिरोली	33
(४)	ठाणे	04	(३४)	चंद्रपूर	34
(५)	कल्याण	05	(३५)	गोंदिया	35
(६)	पेण (रायगड)	06	(३६)	भंडारा	36
(७)	सिंधुदुर्ग	07	(३७)	वाशिम	37
(८)	रत्नागिरी	08	(३८)	हिंगोली	38
(९)	कोल्हापूर	09	(३९)	नंदुरबार	39
(१०)	सांगली	10	(४०)	नागपूर (ग्रामीण)	40
(११)	सातारा	11	(४१)	मालेगाव (नाशिक)	41
(१२)	पुणे	12	(४२)	बारामती (पुणे)	42
(१३)	सोलापूर	13	(४३)	वाशी (नवी मुंबई)	43
(१४)	पिंपरी-चिंचवड, पुणे	14	(४४)	अंबेजोगाई (बीड)	44
(१५)	नाशिक	15	(४५)	अकलुज (सोलपूर)	45
(१६)	अहमदनगर	16	(४६)	पनवेल (रायगड)	46
(१७)	श्रीरामपूर (अहमदनगर)	17	(४७)	बोरीवली (मुंबई)	47
(१८)	धुळे	18	(४८)	वसई-विरार (ठाणे)	48
(१९)	जळगाव	19	(४९)	नागपूर (पूर्व)	49
(२०)	औरंगाबाद	20	(५०)	कराड (सातारा ग्रामीण)	50
(२१)	जालना	21			
(२२)	परभणी	22			
(२३)	बीड	23			
(२४)	लातूर	24			
(२५)	उस्मानाबाद	25			
(२६)	नांदेड	26			
(२७)	अमरावती	27			
(२८)	बुलढाणा	28			
(२९)	यवतमाळ	29			
(३०)	अकोला	30			

उपक्रम

www.transport.maharashtra.gov.in

या संकेतस्थळाला भेट देऊन रस्तासुरक्षा विषयी अधिक आणि अद्ययावत माहिती मिळवा.

सुरक्षित अंतर, सुरक्षित प्रवास.

वाहन नोंदणी विभागात आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर

१. वाहनांची नोंदणी (Online) संगणकीय पद्धतीने करणे.
२. वाहन चालन परवाना (Driving license) इतर परवाने स्मार्टकार्ड स्वरूपात करणे.
३. ई-चलनाच्या माध्यमातून R.T.O. कार्यालयाचे आर्थिक व्यवहार होणे/केले जाणे.
४. कार्यालयाचे कामकाज संगणकीकृत पद्धतीने केले जाणे.
५. अधिक माहितीसाठी खालील संकेतस्थळांना भेट द्या.

१. <https://vahan.nic.in>, २. www.cirtindia.com

मूल्यमापन

निकष	उत्तम (खूप चांगले)	योग्य (समाधानकारक)	अयोग्य (असमाधानकारक)	गुण
वाहनांचे विविध प्रकार ओळखणे	वाहनांचे विविध प्रकार उत्तम प्रकारे ओळखून यादी तयार करतो.	काही वाहनांचे प्रकार ओळखून यादी तयार करतो.	वाहनांचे प्रकार ओळखताना गोंधळ करतो.	
राज्यांतील R.T.O. संकेताक्षरांची यादी तयार करणे.	राज्यातील R.T.O. संकेताक्षरांची यादी उत्तम प्रकारे तयार करतो.	राज्यातील R.T.O. संकेताक्षरांची यादी उलट सुलट करतो.	राज्यातील R.T.O. संकेताक्षरांची यादी तयार करताना गोंधळ करतो.	
वाहनांवरील नंबर प्लेट पाहून वाहनांची ओळख करणे.	वाहनांवरील नंबर प्लेट पाहून हे वाहन कोणत्या राज्यातील आहे हे उत्तम प्रकारे ओळखतो.	वाहनांवरील नंबर प्लेट पाहून हे वाहन कोणत्या राज्यातील हे काही प्रमाणात ओळखतो.	वाहनांवरील नंबर प्लेट पाहून हे वाहन कोणत्या राज्यातील आहे हे ओळखण्याचा प्रयत्न करताना गोंधळ करतो.	

माझा अभ्यास

१. वाहनांचे वेगवेगळे प्रकार लिहा.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

२. प्रादेशिक परिवहन कार्यालयाकडून कोणकोणत्या प्रकारच्या वाहनांची नोंदणी केली जाते ते प्रकार लिहा.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Safety on road is "Safe tea" at home.

३. भारतातील निरनिराळी राज्ये व केंद्रशासित प्रदेश यामधील वाहनांची नोंदणी प्रदेशाच्या नावानुसार, नोंदणीच्या वेळी वापरण्यात येणारी इंग्रजी संकेतानुसार प्रदेशाचे नाव व इंग्रजी सांकेतिक शब्द लिहा.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

४. वाहनाच्या नंबर प्लेटवरील संकेत क्रमांकावरून महाराष्ट्रातील जिल्ह्याचे शहराचे नाव व क्रमांक लिहा.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

आपली सुरक्षा हीच, आपल्या परिवाराची सुरक्षा.

